

St Phoebe Center
FOR THE DEACONESS

St Phoebe Center for the Deaconess

Ehdotus ohjeistoksi naisdiakonaatin elvyttämiseksi

nykypäivän ortodoksisessa kirkossa

(uudistettu versio elokuu 2024)

1 Tarkoitus ja johdanto

St Phoebe Center ((Pyhän Foiben toimintakeskuskuvaa tässä asiakirjassa näkemyksen siitä, miltä naisdiakonaatti saattaisi näyttää nykyaikana. Asiakirja sisältää kuvauksen prosessista, jonka mukaisesti diakonissat valitaan, valmistellaan tehtävään, vihitään ja arvioidaan. 'Ehdotus ohjeistoksi' on viisivuotisen yhteisen ponnistuksen tulos. Osana tuota työtä on pyydetty ja saatu palautetta piispoilta, papeilta ja kaikenikäisiltä ja -taustaisilta maallikoilta. 'Ehdotukseen ohjeistoksi' on vaikuttanut ortodoksisen kirkon historia, nykyinen pastoraalinen tarve diakonisseille sekä viimeaikaiset toivomukset naisdiakonaatin elvyttämiseksi.

Tärkeä apostolinen diakonaatti on osa kolmiportaista vihittyä ylempää papistoa. Diakonaatti on omistettu *diakonialle*, palvelustyölle, johon sisältyvät maallikoihin kohdistuvat palvelutehtävät ja laajempaan yhteisöön ulottuva lähimmäisenrakkaudellinen työ. Kautta maailman ortodoksikristityt ovat todenneet pastoraalisen tarpeen vankalle diakonaatille – sekä miesten että naisten diakonaatille – Kristuksen ruumiin palvelemiseksi.¹

Naisdiakonaatin historiallinen olemassaolo ortodoksisessa kirkossa on perusteellisesti dokumentoitu esimerkiksi vihkimysriiteissä, kanoneissa, pyhinä kunnioitetuissa diakonisseissa ja arkeologisissa todisteissa.² Naisdiakonaatin elvyttäminen olennaiseksi osaksi laajempaa diakonista palvelutehtäväämme yhdistää kirkon sakramentaalisen ja liturgisen elämän nykypäivän pastoraalisiin tarpeisiin.

Yli sadan vuoden ajan papiston ja maallikot kautta maailman ovat toistuvasti ja kiireellisesti esittäneet toivomuksia vihittyjen diakonissojen palauttamisesta ortodoksiseen kirkkoon.

1 Diakonaatin laaja esittely, ks. John Chryssavgis: *Remembering and Reclaiming Diakonia: The Diaconate Yesterday and Today* (Brookline, Massachusetts: Holy Cross Press, 2009).

2 Perusteellisin naisdiakonaatin esittely englanniksi, ks. Kyriaki Karidoyanes FitzGerald, *Women Deacons in the Orthodox Church* (Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press, 1999) ja Valerie A. Karras, "Female Deacons in the Byzantine Church," *Church History*, 73:2 (June 2004), 272–316.

Ekumeeninen patriarkka Demetrios I kutsui koolle yhteisortodoksisen kokouksen Kreikkaan, Rhodokselle, vuonna 1988, ja kokoukseen osallistuivat kahdentoista autokefaalisen kirkon viralliset edustajat. Kokous totesi, että ”diakonissojen apostolinen aste tulisi elvyttää... Tämä elvyttäminen edustaisi myönteistä vastausta moniin nykymaailman tarpeisiin ja vaatimuksiin monilla aloilla.”³

St Phoebe Centerin ’Ehdotus ohjeistoksi’ on tarkoitettu avuksi käsiteltäessä olemassa olevaa tarvetta selkeästä näkemyksestä siitä, miltä naisten vihkeminen diakonaattiin saattaisi nykypäivänä näyttää, ja samalla se osoittaa mahdollisen prosessin diakonaatin elvyttämiseen. Tekstin tarkoituksena on edistää naisdiakonaattia, luonnostella useita konkreettisia askelmia ja rohkaista jatkuvaa rakentavaa keskustelua avainkysymyksistä. Tämä asiakirja ei pyri olemaan kaiken kattava eikä se pyri olemaan viimeinen sana aiheesta. Sen sijaan se pyrkii sytyttämään Jumalan antaman luovuuden kipinän yhteisössä ja helpottamaan sekä keskustelua että toimintaa tämän kipeästi tarvittun palvelutehtävän puolesta. Diakonissojen historia kylläkin antaa tietoa kirkosta, mutta se ei määrää kirkkoa: tämän päivän diakonaatin tulee palvella tämän päivän tarpeita.

Naiset ovat aina olleet, ovat nyt ja tulevat aina olemaan olennainen osa ortodoksisen kirkon elämää. Viime vuosikymmeninä naiset ovat astuneet ensimmäistä kertaa suurin joukoin kirkon rooleihin seurakunnan hallintoelinten johtajina, seminaarien opettajina, historioitsijoina, teologeina, lukijoina ja kanttoreina. Tämä naisten roolien laajeneminen on tarkoituksenmukaista, sillä ortodoksinen kirkko ymmärtää, että naiset ja miehet on luotu samanarvoisiksi Jumalan kuviksi ja kutsuttu Jumalan kaltaisuuteen. Kirkko ei kuitenkaan pidä naisia ja miehiä samanlaisina. St Phoebe Centerin näkemyksen mukaan diakonit ja diakonissat jakavat samat roolit ja tehtävät, mutta ilmentävät näitä rooleja ja tehtäviä eri tavoin, sukupuolensa perusteella, koko kirkon parhaaksi.

Muotoillessaan ’Ehdotusta ohjeistoksi’ St Phoebe Center on hyötynyt suuresti Saint Catherine’s Vision -järjestön asiakirjasta *“Introductory Parameters for the Ministry of Ordained Deaconesses in the Orthodox Church”*⁴, joka julkaistiin maaliskuussa 2019. Olemme myös hyötynyt ja olemme kiitollisia runsaasta palautteesta, joita piispat, papit ja diakonit sekä maallikkomiehet ja -naiset kautta maailman ovat tarjonneet. Tuomme tämän ehdotuksen tarkoituksenamme tukea kirkkoa sen käynnissä olevassa prosessissa naisdiakonaatin arvioimiseksi ja elvyttämiseksi.

2 Kelpoisuus, muoto ja koulutus

Diakonissaehdokkaan tulee olla kanonisesti kastettu ja voideltu ortodoksikristitty ja hänellä tulee olla vakiintunut asema kirkossa. Ihannetilanteessa hän hankkii vankan ortodoksikristillisen teologisen koulutuksen valmistautuakseen sielunhoidollisiin keskusteluihin ja kysymyksiin, joita nousee esiin kenelle tahansa papiston

3 Rhodoksen yleisortodoksisen kokouksen johtopäätökset ’The Place of the Woman’ sekä muuta dokumentaatiota, ks. St. Phoebe Centerin verkkosivujen osio ’Resources’.

4 Koko teksti on löydettävissä St. Catharine Visio’s sivustolta.

jäsenelle. Tällainen koulutus saattaisi olla teologian maisterin koulutus tai diakonien koulutusohjelma. Saattaa myös olla harvoja poikkeuksellisia ehdokkaita, joiden sielunhoidolliset taidot, elämäkokemus ja henkilökohtainen hengellinen kasvu katsotaan riittäväksi ilman aikaisempaa muodollista teologista koulutusta.

Päätöksen siitä, vihitäänkö vai eikö vihitä, tekee hiippakunnan piispa, kuten miespuolisten diakonienkin kohdalla. Yhtä tärkeitä kuin muodolliset koulutukselliset saavutukset ovat ehdokkaan hengelliset ominaisuudet, kypsyyden ja sielunhoidollinen pätevyys. Siten on välttämätöntä, että paikallisella piispalla on täysi luottamus ehdokkaan sopivuuteen vihkimystä varten.

Monet kanonit ohjaavat naisdiakonaattia. Kanoneja ei ole tarkoitettu jäykiksi säännöiksi vaan ohjeiksi, jotka edistävät jumalallistumista kirkossa paikallisten olojen mukaisesti. Historiassa kanonit varasivat naisdiakonaatin naimattomille naisille ja leskille ajan sosiaalisten normien mukaisesti, vaikkakin myös poikkeuksia oli. Nykypäivänäkin diakonissan vihkimystä varten voi valikoitua soveliaan ikäisiä naimattomia naisia ja leskiä, joilla ei ole kutsumusta avioitua. Tämän lisäksi St Phoebe Center suosittelee, että myös naimisissa olevia naisia pidettäisiin kelvollisina ehdokkaina diakonin vihkimystä varten. Kuten miesdiakonien, myös naisdiakonien tulee avioitua ennen vihkimystä, avioliiton tulee olla Kristus-keskeinen eikä siihen saa liittyä mitään vihkimyksen esteitä. Kanonien mukaan miesdiakonin tulee olla kahdenkymmenenviiden vuoden ikäinen, papin kolmenkymmenen ja naisdiakonin ainakin neljänkymmenen. Nykykäytännössä ortodoksinen kirkko viisaudessaan toisinaan vihkiä tätä nuorempia miehiä papistoon. Kirkko voi siten myös haluta vihkiä nuorempia naisdiakonaattiin kelvollisia naisia. Huomattavaa on, että toisin kuin miesdiakoneja, naisdiakoneja ei voi vihkiä papiksi tai piispaksi.

3 Valinta ja suositukset

Kuten nykyinen käytäntö on miesdiakonienkin suhteen, myös naisdiakonin vihkimykseen valmistautuvan ehdokkaan tulee käydä läpi tiukat psykologiset ja lääketieteelliset seulonnat ja taustaselvitykset. Hänen tulee myös esittää suositus hengelliseltä isältään tai äidiltään, seurakuntansa papilta (jos tämä on eri henkilö kuin hengellinen isä), ja jos hän on luostariasukas, igumenialtaan (jos tämä on eri henkilö kuin hengellinen äiti). Lisäksi voidaan pyytää suosituksia muilta henkilöiltä, jotka voivat kertoa ehdokkaan luonteesta, hengellisestä kypsyydestä ja soveltuvuudesta. Kuten miesdiakonin vaimon, myös naisdiakonin aviomiehen (jos sellainen on) tulee olla kannustava ja ymmärtää diakonissaksi vihityn vaimon tehtävän luonne ja sen vaatimat uhraukset.

4 Diakonissan mahdolliset palvelutehtävät

Diakonissan mahdollisia palvelutehtäviä on nykypäivänä monenlaisia. Ortodoksinen kirkko tarvitsee diakonissoja, jotta tehtävään vihityt voivat suorittaa *naiselta naiselle palvelua* erityisissä naisten elämään liittyvissä tilanteissa. Sellaisia ovat esimerkiksi seksuaalinen väkivalta ja lähisuhdeväkivalta, hedelmällisyys ja raskaus, lasten kasvatus

sekä naisen terveys ja ikääntyminen. Tätä *naiselta naiselle palvelua* tarvitaan erityisesti nyky-yhteiskunnassa, missä sukupuolet elävät tiiviisti yhdessä ja naisilla vain harvoin on saatavilla toisten naisten tukea. Vaikka osalla ortodoksinaisia on mahdollisuus vertaistukeen näissä asioissa, kaikilta ortodoksinaisilta puuttuu mahdollisuus hakea tukea diakonissalta, joka on valikoitunut ja koulutettu tähän tehtävään ja on saanut työhönsä kirkon valtuutuksen ja tuen sekä Pyhän Hengen sakramentaalisen siunauksen.

Ortodoksinen kirkko tarvitsee diakonissoja myös koko kirkkoa varten sekä oman jäsenistönsä ulkopuolellekin. Tällaisia palvelutehtäviä voisivat suorittaa myös naiset, jotka tarjoavat oman ammatillisen pätevyytensä ja koulutuksensa kirkon käyttöön. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi sairaanhoito, sosiaalityö ja katekumeenien opetus. Palvelutehtäviä voivat suorittaa myös naiset, jotka ovat sielunhoidollisesti taitavia ilman ammatillista koulutusta. Nämä tehtävät voivat liittyä uskonnolliseen koulutukseen, lähetystoimintaan, uskontojen väliseen työhön, lähimmäispalveluun, seurakunnan hallintoon, perhetyöhön sekä nuorisotyöhön ja nuorten aikuisten parissa tehtävään työhön. Kaikkea tätä diakonissojen tekemää palvelua tukee kirkon sakramentaalinen elämä.

Diakonissojen koko toiminnan tarkoituksena on vaikuttaa myönteisesti kirkon jäsenten ja laajemman yhteiskunnan jumalallistumiseen ja hengelliseen huolenpitoon. Se palvelutehtävä, jonka kukin diakonissa tarjoaa omassa seurakunnassaan tai ympäristössään, vahvistetaan selkeästi hänen piispansa kanssa osana hänen tehtävään asettamistaan, ja se ilmoitetaan selvästi hänen yhteisölleen. Hänen tehtävänsä voi olla hänen luonnollisten lahjojensa ja teologisen koulutuksensa jatke; hän saattaa esimerkiksi ottaa johtavan roolin katekumeenien koulutuksessa tai seurakunnan laupeudentyössä. Se voi myös liittyä hänen ammatilliseen koulutukseensa kirkon ulkopuolella. Hän saattaa esimerkiksi olla sairaanhoitaja ja voi toimia seurakunnan sairaanhoitajana.

5 Mahdolliset liturgiset tehtävät

Diakonaatti on se vihkimykseen perustuva tehtävä kirkossa, joka erityisesti yhdistää elämämme liturgian kirkon sakramentaaliseen ja liturgiseen elämään. Diakonin liturgiisiin tehtäviin kuuluvat liturgisen alueen suitsuttaminen, ihmisten huolenaiheita koskevien anomusten lukeminen, evankeliumin julistaminen, opetuspuheiden pitäminen mielen ylennykseksi, saattoihin osallistuminen, avustaminen Pyhien Lahjojen valmistamisessa, ehtoollisen jakaminen uskoville sekä ehtoollislahjojen vieminen niille, jotka ovat sairaita tai koteihinsa sidottuja.

Ylemmän papistoon vihkimyksen (*beirotonia*) jälkeen diakonissa täyttää perinteiset liturgiisiin rooleihin edellytetyt vaatimukset. Vaikka Bysantin ajan diakonissoilla oli rajoitetummat julkiset liturgiset roolit kuin miesdiakoneilla, nämä liturgiset roolit tulisi nykypäivänä ulottaa koko diakonaattiin heijastamaan omaa aikaamme ja nyky-yhteiskunnan tapoja. Nämä liturgiset tehtävät ovat sen sakramentaalisen pappeuden jatke ja ilmaisu, joka diakonissalle on annettu vihkimyksessä. Näin diakonin palvelutehtävän perinteisessä ilmenemisessä yhdistyvät kirkko ja maailma. Diakonissan liturgiset tehtävät saattavat vaihdella paikasta toiseen, paikallisen tavan mukaan ja piispan ohjauksessa ja valvonnassa. Sekä palvelutehtäviensä että liturgisten rooliensa kautta nykypäivän diakonissat tuovat kaivattua naisten näkemystä ja läsnäoloa kirkkoon.

6 Vastuu ja arviointi

Diakonissat noudattavat samaa kirkollista ohjeistoa, jota sovelletaan miesdiakoneihin, kun kyseessä on esimerkiksi lupa palvella, matkustaa tai siirtyä toiseen hiippakuntaan. Tämä on kaikkien diakonaatissa palvelevien olennainen velvollisuus kirkon hyvän järjestyksen säilyttämiseksi.

Sitten kun kirkko entistä täydemmin näkee niitä tapoja, joilla naiset voivat parhaiten palvella diakonaattiin vihittyinä, voidaan toimeenpanna säännöllisiä arviointeja, joihin osallistuvat diakonissa, hänen seurakuntansa pappi tai hengellinen isänsä tai äitinsä (tai igumenia, jos on kyse nunnasta), paikallinen piispa ja seurakunnan edustajia. Tämä antaa mahdollisuuden sekä diakonissalle että niille, jotka valvovat hänen työtään, pohtia hänen elämäänsä ja palvelutehtäväänsä kirkossa sekä tunnistaa tapoja, jolla Kristuksen ruumis vahvistuu. Hänen seurakuntansa voi varojensa mukaan maksaa hänelle palkkaa samoin kuin muullekin papistolle.

7 Läsnäolo seurakunnassa

Vaikka kasvava määrä seurakuntalaisia onkin tietoisia historiallisesta naisdiakonaatista ja aktiivisesti kannattaa sen elvyttämistä, vihittyjen diakonissojen tuominen näkyväksi kirkon elämään vaatii sielunhoidollista herkkyyttä kohdata se vaihteleva ymmärrys ja into, jolla tällainen palvelutehtävä kohdataan. Kannustava ja molemmin puolin elävöittävä suhde yhden kokonaisuuden kaikkien jäsenten kesken kuuluu uskomme perusasioihin. Samalla tavoin rukouksellisesti kannustava ja molemmin puolin rohkaiseva ilmapää on ihanne seurakunnassa maallikoiden ja papiston kesken. Tämä saa aikaan ympäristön, joka toivottaa Pyhän Hengen läsnäolon ja toiminnan tervetulleeksi tuomaan rauhaa uskovien yhteisöön.

Alkuvaiheessa on tärkeää, että paikallinen papisto ja piispa antavat esimerkin vieraanvaraisuudesta laajennettua diakonaattia kohtaan siunaamalla sen julkisesti sekä tukemalla ja vahvistamalla diakonin pastoraalista identiteettiä. Ajan mittaan on myös tärkeää, että diakonissa ja häntä valvova papisto pitävät tiiviisti yhteyttä, jotta diakonissa saa tukea palvelutehtäviensä sopusointuiseen toteuttamiseen. Yhdessä työskentelemällä he voivat luoda intoa ja sitoutumista diakonissojen tehtäviin. He voivat myös suunnitella koulutustilaisuuksia seurakuntalaisille, jotta nämä voivat kokea ja ymmärtää, että aktiivinen diakonin palvelutehtävä seurakunnassa kuuluu luontaisesti kirkon elämän täyteyteen.

8 Ehdotus prosessiksi

Ehdotamme, että naisdiakonaatin elvyttäminen alkaa seuraavasti:

- * Ortodoksisen kirkon paikallinen piispainkokous nimeää 'diakonaatin elvytyskomitean', joka koostuu eri sukupolvia edustavasta papistosta sekä maallikkomiehistä ja -naisista. Heidän tulee olla aktiivisia kirkon palvelutehtävissä. Komitea tunnistaa ja arvioi 5–8 ortodoksinaista, joilla on erityisen diakoninen luonne ja jotka ovat tehtävään soveliaita tässä asiakirjassa luonnostellun mukaisesti. Heidän tulee myös olla seurakunnista, jotka ovat valmiita ottamaan heidät palvelukseensa vihittyinä diakonissoina. Näitä naisia voivat nimetä komitean jäsenet tai muut ortodoksikristityt. Päteviä naisia, jotka kokevat olevansa kutsuttuja diakonaattiin, voidaan myös harkita hakemusten kautta.
- * Naisryhmä saa teologista koulutusta, mahdollisesti olemassa olevien diakonin koulutusohjelmien puitteissa, siinä määrin kuin komitea pitää tarpeellisena.
- * Ryhmä toimii vertaisryhmänä keskinäistä tukea ja rohkaisua varten.
- * Näiden tulevien diakonissojen seurakunnat saavat jatkuvaa koulutusta, valmennusta ja tukea, jotta he voivat ajan mittaan parhaiten tukea ja kehittää diakonissojen työtä.
- * Piispainkokous yhdessä komitean kanssa tarkastaa ja arvioi vihkimykseen ehdotetut.
- * Piispat ja diakonissat muodostavat yhteydenpitokanavan vastuiden ja huolien jakamista varten.
- * Soveliaiksi katsotut ryhmän naiset vihitään diakonaattiin, kaikki samoihin aikoihin.
- * Diakonissat käyttävät samanlaisia liturgisia asuja kuin miesdiakonit, mikä noudattaa historiallista perinnettä. Asut voivat vaihdella kulttuurin ja sijainnin mukaan.
- * Jokainen diakonissa työskentelee yhteistyössä paikallisen papistonsa ja seurakuntansa kanssa niin, että parhaiten palvelee seurakuntalaisten tarpeita.
- * Diakonissaa puhutellaan 'diakonissa *Nimi*' tai 'äiti diakonissa *Nimi*', siten kuin paikallisesti on tapana.
- * Komitea toimii diakonissojen tai laajemman yhteisön ilmaisemien huolenaiheiden vastaanottajana ja käsittelijänä.
- * Ensimmäisen diakonissaryhmän työtä arvioivat kolmen vuoden kuluttua piispat, papit, seurakuntalaiset (miehet ja naiset, jotka ovat olleet heidän palvelutyönsä kohteena) sekä komitea. Arvioinnin tarkoituksena on sekä ensimmäisen ryhmän että tulevien diakonissojen toiminnan kehittäminen.
- * Ottaen huomioon kaiken, mitä on opittu ensimmäisestä diakonissaryhmästä, komitea ja piispainkokous täydentävät ohjeistoa. Täydennetty ohjeisto sisällytetään seuraavien diakonissaryhmien seulontaan, koulutukseen ja vihkimykseen.

9 Johtopäätökset

Kiitollisena monien muiden tekemästä uraauurtavasta työstä yli sadan vuoden aikana ja erityisesti Aleksandrian Pyhän Synodin työstä naisdiakonaatin elvyttämiseksi St Phoebe Center nöyrästi tarjoaa tämän 'Ehdotuksen ohjeistoksi naisdiakonaatin elvyttämiseksi nykypäivän ortodoksisessa kirkossa'. Rukoilemme, että Pyhä Henki jatkossakin ohjaa meitä innoittamaan toinen toisiamme palvelemaan kirkkoa ja kasvamaan tämän palveluksen kautta lähemmäksi Herraamme, Jumalaamme ja Vapahtajaamme Jeesusta Kristusta. Jumalan armon avulla kokeilkaamme ja visioikaamme prosessia, jonka avulla elvytämme naisdiakonaatin niin, että tämän palvelutehtävän sakramentaalinen siunaus sallii naisten läsnäolon, näkökulmien ja lahjojen päästä täyttämään kirkon koko elämän. Kun kutsumme *diakonian* – palvelemisen – hengen uudistamaan ja sytyttämään uudelleen

Kristuksen rakkauden liekkiin koko diakonaattiin ja koko kirkkoon, kirkon palvelutehtävä ja sanoma vahvistuu.
Tulkoon naisdiakonaatin elvyttäminen Jumalan kunniaksi ja koko Jumalan kansan hyödyksi.

(Käännös englannista suomeksi / Translation from English to Finnish: Elsi Takala & Riina Nguyen)

St. Phoebe Center for the Deaconess

orthodoxdeaconess.org

stphoebecenter@gmail.com